

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อกล่าวถึง "การระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศ" ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นก็คืออะไรคือข้อพิพาทระหว่างประเทศ และวิธีการเพื่อการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศมีวิธีการใดบ้าง

ความหมายของข้อพิพาทระหว่างประเทศที่ศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ (The Permanent Court of Justice) ได้ให้ไว้ในคดี Mavrommatis Palestine Concessions เมื่อ ค.ศ. 1924¹ คดีโลตัส (Lotus Case) เมื่อ ค.ศ. 1927² และที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice) ได้ให้ไว้ในคดีดินแดนแอฟริกาตะวันตกเฉียงใต้ (South-West Africa Case) เมื่อ ค.ศ. 1962³ นั้น พอสรุปได้ว่า "ข้อพิพาทระหว่างประเทศ" หมายความว่าความไม่ลงรอยกันในประเด็นข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริง ความขัดแย้งกันหรือการโต้แย้งกันในข้ออ้างทางกฎหมายหรือผลประโยชน์ส่วนได้เสียระหว่างรัฐสองรัฐ

จากความหมายของ "ข้อพิพาทระหว่างประเทศ" ข้างต้น สามารถจะแบ่งข้อพิพาทระหว่างประเทศออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ข้อพิพาททางกฎหมาย และข้อพิพาททางการเมือง ความแตกต่างก็คือ ข้อพิพาททางกฎหมายจะหมายถึง

---

¹ Myron H. Nordquist, Editor , United Nations Convention on the Law of the Sea : A Commentary (Dordrecht : Martinus Nijhoff Publishers , 1989) , 5 : 18

² วีระ โลจายะ , กฎหมายระหว่างประเทศ หน้าที่ 1 - 6 , (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช : กรุงเทพมหานคร , 2531) , หน้า 287

³ *ibid.*

ข้อพิพาทระหว่างรัฐในเรื่องของการตีความและการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งมักจะเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับพันธกรณีที่คู่กรณีจะต้องปฏิบัติตาม กฎเกณฑ์ที่เป็นจารีตประเพณีหรือสนธิสัญญาที่ทำไว้ต่อกัน ส่วนข้อพิพาททางการเมืองจะหมายถึงข้อพิพาทที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนได้เสียของรัฐที่ขัดแย้งกับกฎหมายในกฎหมายระหว่างประเทศหรือที่กฎหมายระหว่างประเทศไม่ได้รับการรับรองไว้ และยังหมายความรวมถึงข้อพิพาทอันเกิดจากการเรียกร้องที่ขัดแย้งกันของรัฐคู่กรณีซึ่งไม่สามารถแก้ไขโดยทางกฎหมายได้⁴ อีกด้วย

สำหรับวิธีการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศโดยสันติวิธีที่ไม่ถึงขั้นต้องใช้กำลังหรือสงคราม มีอยู่ 3 วิธีด้วยกัน คือ การระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศด้วยวิธีการทางการทูต การระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศด้วยวิธีการทางการศาล และการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศโดยองค์การสหประชาชาติ ซึ่งแต่ละวิธีการจะมีขั้นตอนต่าง ๆ ก่อนเข้าสู่ระบบการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น เช่น การจะระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศด้วยวิธีการทางการศาล ฝ่ายต่าง ๆ ในข้อพิพาทจะต้องมีสิทธิที่จะนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล (locus standi) จะต้องมีหลักในการพิจารณาคดี เช่น ศาลมีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นหรือไม่ หรือศาลจะใช้หลักกฎหมายระหว่างประเทศใดมาตัดสิน เป็นต้น จะต้องมีเรื่องของการตีความ ข้อสันนิษฐานของกฎหมาย ข้อเรียกร้องระหว่างประเทศ (international claims) ความรับผิดชอบของรัฐ (State responsibility) การหมดสิ้นวิธีการแก้ไขของท้องถิ่น (exhaustion of local remedies) เรื่องของการบังคับการตามคำพิพากษาของศาล และเรื่องอื่น ๆ มาพิจารณาประกอบ

บทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการระงับข้อพิพาทมักจะปรากฏในอนุสัญญาต่าง ๆ เพื่อใช้สำหรับการระงับข้อพิพาทที่จะเกิดขึ้นเกี่ยวกับการตีความหรือการใช้อนุสัญญา

---

⁴ สมพงษ์ ชูมาก, กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง (สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพมหานคร, 2530), หน้า 208.

ดังกล่าว ซึ่งโดยปกติจะเป็นการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการทางการทูต หรือการอ้างถึงวิธีการระงับข้อพิพาทตามที่ปรากฏในมาตรา 33 ของกฎบัตรสหประชาชาติ

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law of the Sea 1982) (ต่อไปจะขอเรียกว่าอนุสัญญากฎหมายทะเล ค.ศ. 1982) ก็เป็นอนุสัญญาอีกฉบับหนึ่งที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทอยู่ในอนุสัญญาฯ แต่ลักษณะที่แตกต่างไปจากอนุสัญญาฉบับอื่น ๆ ก็คือจะมีการจัดตั้งวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการตีความหรือการใช้ข้ออนุสัญญานี้อย่างเป็นทางการเป็นระบบ มีการจัดตั้ง forum ที่มีลักษณะของศาลระหว่างประเทศขึ้นมาเอง ไม่ว่าจะเป็นศาลกฎหมายทะเลระหว่างประเทศ (International Tribunal for the Law of the Sea) ศาลอนุญาโตตุลาการ (Arbitral Tribunal) และศาลอนุญาโตตุลาการพิเศษ (Special Arbitral Tribunal) การจัดตั้งวิธีการระงับข้อพิพาทให้เป็นระบบเช่นนี้สืบเนื่องมาจากลักษณะของอนุสัญญาเองที่ครอบคลุมการแสวงประโยชน์จากทะเลในทุกเรื่อง ซึ่งมีความเป็นไปได้มากกว่าถ้าต่างฝ่ายต่างใช้และตีความอนุสัญญาไปในแนวทางของตน ก็จะทำให้บทบัญญัติในอนุสัญญาฯ ขาดความแน่นอนและจะนำไปสู่การไร้ผลของสิ่งที่ได้พยายามเจรจาขึ้นมา

ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือบทบัญญัติที่เป็นระบบของการระงับข้อพิพาทดังที่ปรากฏในภาค 15 และส่วนหนึ่งของภาค 11 ได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนที่แบ่งแยกไม่ได้ของอนุสัญญาฯ ไม่มีลักษณะเหมือนพิธีสารทางเลือก (Optional Protocol) อย่างที่เคยปรากฏในอนุสัญญากรุงเจนีวา ค.ศ. 1958

ข้อที่ควรพิจารณาก็คือวิธีการระงับข้อพิพาทตามที่ปรากฏในอนุสัญญากฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 เป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของหลักกฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไป ในทางปฏิบัติจึงยังต้องคำนึงถึงหลักต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสิทธิที่จะนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล (locus standi) หลักการพิจารณาคดี การตีความข้อสันนิษฐานกฎหมาย ฯลฯ มาประกอบด้วยเสมอ

โครงสร้างของภาค 15 การระงับข้อพิพาท ในอนุสัญญากฎหมาย
ทะเล ค.ศ. 1982 แบ่งเป็น 3 ตอนด้วยกันคือ

ตอน 1 (มาตรา 279 - มาตรา 285) เป็นการเสนอให้รัฐต่าง ๆ
ใช้วิธีการระงับข้อพิพาทที่ไม่มีลักษณะบังคับได้อย่างกว้างขวาง โดยให้รัฐแต่ละรัฐ
อยู่ภายใต้พันธะที่จะระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีตามมาตรา 33 วรรคหนึ่ง ของ
กฎบัตรสหประชาชาติ และโดยสอดคล้องกับมาตรา 2 วรรคสาม ของกฎบัตรฯ
และให้รัฐต่าง ๆ มีอิสระเสมอที่จะเลือกการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการใช้หรือ
ตีความอนุสัญญาฯ ด้วยตนเอง ซึ่งรวมไปถึงความตกลงทั่วไป ความตกลงส่วน
ภูมิภาค ความตกลงทวิภาคีหรือความตกลงอื่นใดด้วย

ตอน 2 (มาตรา 286 - มาตรา 296) เป็นเรื่องของวิธีดำเนินการ
การภาคบังคับซึ่งมีการวินิจฉัยที่มีผลบังคับ (compulsory procedures
entailing binding decision) วิธีดำเนินการเหล่านี้จะนำมาใช้เมื่อ
รัฐคู่พิพาทไม่อาจจะระงับข้อพิพาทระหว่างกันโดยอาศัยตอน 1 ข้างต้นได้ ก็ จะ เสนอ
ข้อพิพาทต่อ forum ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ ซึ่งในตอน 2 นี้ จะระบุการเลือกวิธี
ดำเนินการ เขตอำนาจ การกำหนดมาตรการชั่วคราว รวมถึงกระบวนการต่าง ๆ

ตอน 3 (มาตรา 297 - มาตรา 299) เป็นเรื่องของข้อจำกัด
(limitations) และข้อยกเว้นให้เลือก (optional exceptions) จากวิธี
ดำเนินการภาคบังคับซึ่งมีการวินิจฉัยที่มีผลบังคับตามตอน 2 ข้างต้น ซึ่งนับว่ามี
ความสำคัญต่อภาค 15 เป็นอย่างมาก

จากลักษณะ package deal ของอนุสัญญาฯ ที่ให้รัฐหรือสถาบันที่
เข้าเป็นภาคีอนุสัญญากฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 จะต้องยอมรับปฏิบัติตาม
อนุสัญญาฯ ทั้งหมดรวมถึงภาค 15 วิธีการระงับข้อพิพาท นี้ด้วย ทำให้เกิด
ข้อพิจารณาว่า เมื่อมีข้อพิพาทเกี่ยวกับการใช้หรือการตีความอนุสัญญาฯ เกิดขึ้น
ระบบวิธีการระงับข้อพิพาทที่บัญญัติไว้จะนำมาใช้ได้เพียงใด การศึกษาในที่นี้
จึงมุ่งที่จะพิสูจน์ถึงความสามารถในการนำระบบวิธีการระงับข้อพิพาทในภาค 15

ของอนุสัญญากฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 มาใช้ให้เกิดผลในการระงับข้อพิพาท
ที่จะเกิดขึ้น โดยศึกษาจากกลไกภายในระบบเป็นหลัก

2. สมมติฐานของวิทยานิพนธ์

ข้อจำกัด (limitations) และข้อยกเว้นให้เลือก (Optional exceptions) ทำให้ประสิทธิภาพในการบังคับใช้วิธีการระงับข้อพิพาทที่มี
ลักษณะบังคับในอนุสัญญากฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ค่อยลงหรือไม่

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อศึกษากลไกการระงับข้อพิพาทที่มีอยู่ในอนุสัญญากฎหมาย
ทะเล ค.ศ. 1982

3.2 เพื่อศึกษาผลของความยืดหยุ่นของวิธีการ ผลของข้อจำกัด
และผลของข้อยกเว้นให้เลือก ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้วิธีการระงับ
ข้อพิพาทที่มีลักษณะบังคับตาม 3.1

3.3 ศึกษาผลของการปรับใช้วิธีการระงับข้อพิพาทที่มีลักษณะบังคับ
ตาม 3.1 กับข้อพิพาทในกรณีต่าง ๆ

4. วิธีการวิจัยและขอบเขตการวิจัย

4.1 วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research)

4.2 ขอบเขตการวิจัย

จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์ระบบวิธีการระงับข้อพิพาทในอนุสัญญา
กฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 โดยเน้นที่วิธีการระงับข้อพิพาทที่มีลักษณะบังคับ
ตามภาค 15 ของอนุสัญญาฯ ศึกษาถึงผลของความยืดหยุ่นของวิธีการ ผลของ
ข้อจำกัดและข้อยกเว้นให้เลือกที่จะมีผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการ ซึ่ง
การพิจารณาประสิทธิภาพของวิธีการระงับข้อพิพาทที่มีลักษณะบังคับจะพิจารณา

จากความสามารถที่จะนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ให้เกิดผลในการระงับข้อพิพาท โดยจะประเมินจากการนำบทบัญญัติต่าง ๆ ในภาค 15 ของอนุสัญญากฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 และภาคผนวกท้ายอนุสัญญาฯ ไปปรับใช้กับข้อพิพาทในลักษณะต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวจะสามารถนำมาใช้ให้เกิดผลได้ในทุกกรณีหรือไม่

เหตุผลที่ขอบเขตของการวิจัยมุ่งไปที่ภาค 15 วิธีการระงับข้อพิพาทโดยไม่นำบทบัญญัติในเรื่องของการระงับข้อพิพาทที่มีอยู่ในภาค 11 บริเวณพื้นที่ (The Area) มาพิจารณา ก็เพราะการระงับข้อพิพาทในภาค 11 ดังกล่าวค่อนข้างจะเป็นเอกเทศจากระบบวิธีการระงับข้อพิพาทในภาค 15 (ซึ่งเป็นบทบัญญัติเรื่องการระงับข้อพิพาทในกรณีทั่วไป) ไม่ว่าจะเป็นการมุ่งแต่เฉพาะการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ หรือในแง่ของสิทธิที่จะนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลที่เปิดให้กับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลนอกเหนือไปจากรัฐและองค์การระหว่างประเทศ นอกจากนี้การนำบทบัญญัติในภาค 11 ไปใช้จะไม่มีความสัมพันธ์กันนักกับภาค 15 เช่นจะไม่เกี่ยวข้องกับการนำข้อจำกัดและข้อยกเว้นให้เลือกไปใช้ ทำให้ขอบเขตการวิจัยคงจำกัดแต่เฉพาะภาค 15 ซึ่งเป็นระบบที่ใช้ครอบคลุมกิจการส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับทะเล เท่านั้น

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 5.1 ได้ทราบถึงกลไกของระบบวิธีการระงับข้อพิพาทที่ปรากฏในอนุสัญญากฎหมายทะเล ค.ศ. 1982
- 5.2 ได้ทราบถึงความยืดหยุ่นของวิธีการ ข้อจำกัด และข้อยกเว้นให้เลือกต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อกลไกของระบบ
- 5.3 ได้ทราบถึงความสามารถในการนำวิธีการระงับข้อพิพาทที่มีลักษณะบังคับในอนุสัญญากฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ไปใช้ให้เกิดผลในการระงับข้อพิพาท

5.4 ได้ทราบถึงผลของการปรับใช้วิธีการระงับข้อพิพาทที่มี
ลักษณะบังคับกับข้อพิพาทในแต่ละกรณี